

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ ELM VƏ TƏHSİL NAZİRLİYİ
BAKİ DÖVLƏT UNİVERSİTETİ

Azərbaycan xalqının Ümummilli Lideri
Heydər Əliyevin anadan olmasının
103 illiyinə həsr olunmuş

**MÜASİR FİLOLOGİYA:
PROBLEMLƏR, ÇAĞIRIŞLAR VƏ
HƏDƏFLƏR**

mövzusunda

**RESPUBLİKA ELMİ KONFRANSININ
MATERİALLARI**

Bakı, 5 may 2026-cı il

BAKİ – 2026

Elmi yenilik. Məqalənin elmi yeniliyi bundan ibarətdir ki, müasir Azərbaycan ədəbiyyatında milli kimlik problemi yalnız ənənəvi yanaşmalar çərçivəsində deyil, həm də postmodern və qlobal kontekst daxilində kompleks şəkildə təhlil edilir, milli kimliyin bədii ifadə vasitələri müxtəlif janrlar (nəsr və poeziya) üzrə müqayisəli şəkildə araşdırılır, müasir yazıçıların yaradıcılığında milli stereotiplərin dekonstruksiyası və yeni kimlik modellərinin formalaşması məsələsinə diqqət yetirilir. Bu yanaşma mövzunun daha geniş və çoxşaxəli şəkildə öyrənilməsinə imkan yaradır və müasir ədəbiyyatşünaslıq üçün yeni nəzəri nəticələr təqdim edir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Akimova E. "Ramiz Rövşən şeiri iki əsrin qovşağında" / <https://teleqraf.az/news/edebiyat/158813.html> 15.12.2017.
2. Baycan S. Quqark. Bakı: Qanun, 2020, 440 s.
3. Behrudi R. Behrudi R. Şaman duasından dar ağacına. Bakı: Xan, 2017, 336 s.
4. Pənah G., Əhmədli S. Azərbaycan ədəbiyyatı məsələləri. Bakı: UniPrint, 2014, 616 s.
5. (Milli Kimlik...Aqşin Yenisey yazır / <https://adalet.az/az/posts/detail/milli-kimlik-aqşin-yenisey-yazir-1693207607> (28.08.2023)

CORC BAYRON VƏ XX ƏSR AZƏRBAYCAN ƏDƏBİYYATŞÜNASLIĞI

Leyla Ramazanova

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu

leylamuellim@gmail.com

Abstract

George Byron and 20th century Azerbaijani literary studies

This article explores the life and literary legacy of George Gordon Byron, a leading figure of English Romanticism, with particular emphasis on his engagement with Eastern themes and the underlying factors that shaped this interest. It examines the ideological and aesthetic features of his *Eastern Tales*, highlighting the representation of Eastern culture, traditions, and poetic conventions within these works. The study also provides a systematic overview of the reception and interpretation of Byron's works in 20th-century Azerbaijani literary scholarship. It offers a comparative analysis of the contributions made by prominent scholars and translators, including M.H. Tahmasib, Hajibala Nazarli, Akbar Aghayev, Ismikhhan Rahimov, Ismayil Shikhli, Davud Hacıyev, and Anvar Rza. Particular attention is devoted to Ismikhhan Rahimov's

role in advancing Byron studies through his translations from the original texts and his scholarly research.

The findings demonstrate that Byron's works have been interpreted through diverse methodological and ideological frameworks across different periods in Azerbaijani literary studies. Nevertheless, his engagement with Eastern culture and his romantic-aesthetic principles have consistently remained central to scholarly discourse. The article concludes that the study of Byron's legacy continues to be a significant and productive field for exploring intercultural literary relations, particularly within the context of East-West interactions.

Keywords: *George Gordon Byron, Eastern Tales, Azerbaijani literary studies, Romanticism, literary relations*

Giriş. Dünya ədəbiyyatının aparıcı istiqamətlərindən biri olan romantizm cərəyanı XIX əsrdə xüsusilə Avropa ədəbi-mədəni mühitində mühüm yer tutmuş, fərdiyyətçilik, azadlıq ideyaları və ekzotik maraqların güclənməsi ilə səciyyələnmişdir. Bu kontekstdə ingilis romantizminin ən parlaq simalarından biri olan Corc Qordon Bayronun yaradıcılığı həm ideya-məzmun, həm də bədii-estetik xüsusiyyətləri ilə xüsusi əhəmiyyət kəsb edir. Onun əsərlərində Şərq mövzularına müraciət, Şərq mədəniyyətinə maraq və bu mədəniyyətin poetik elementlərinin Avropa ədəbiyyatına gətirilməsi diqqəti cəlb edən əsas cəhətlərdəndir.

İngilis və dünya romantizminin görkəmli nümayəndəsi Corc Qordon Bayron avropalıların Şərq ölkələri ilə ən çox maraqlandığı bir dövrdə 1788-1824-cü illər arasında yaşamışdır. Bu dövrdə Şərq mədəniyyətinin, Şərq adət-ənənələrinin Avropaya daha çox təsir göstərdiyi müşahidə olunur. Bayron yaradıcılığı Şərq poeziyasının Avropa ədəbiyyatına müsbət təsirin gözəl nümunəsidir.

Əsas hissə. Bayron 1788-ci ildə Londonda yoxsullaşmış bir lord ailəsində anadan olmuşdur. Şairin atası borcluların əlindən qurtulmaq üçün Fransa-ya qaçmış və orada vəfat etmişdir. Kiçik yaşlarından yetim qalan Bayronun təlim və tərbiyəsi ilə anası məşğul olmuş, onu zadəganlara məxsus kollecdə oxutmuşdur. İsmayıl Şıxlı Bayronun təhsil illəri haqqında yazırdı: *"Bayronun günlərinin çoxu mütalibə ilə keçirdi. Bayronun diqqətini ən çox fransız maarifçiləri cəlb edirdi. O, xüsusilə, Volteri və Russonu sevirdi, əsərlərini dönə-dönə oxuyur, onların ictimai quruluş və cəmiyyət haqqındakı mülahizələrinə pərəstiş edirdi"* [8, s. 157]. Bayron məhz kollecdə təhsil aldığı illərdə bədii yaradıcılığa başlamışdır. Şairin ilk ədəbi çıxışlarından sonra Londonun kübar cəmiyyəti qorxuya düşdü, onlar ədəbiyyata həm istedadlı, həm də üsyankar bir şairin gəldiyini

başla düşürdülər. Bayron həm də siyasətlə məşğul olmağa başladı, öz fəlakətlərinin səbəbini yeni ixtira edilmiş maşınlarda görən və buna görə də maşınları sındıran fəhlələr haqqında dövlətin çıxardığı qərarın əleyhinə lordlar palatasında ilk dəfə çıxış edən də məhz Bayron olmuşdur. Şair 1809-cı ildə Şərq ölkələrinə səyahətə çıxır, o, İspaniyada, Malta adasında, Yunanıstanda və Türkiyədə olur. İngilis ədibin Şərqə qarşı olan marağını professor İsmixan Rəhimov belə izah edir: *"Bayronun Yaxın Şərq xalqlarının adət və ənənəsi ilə tanışlığı iki yol ilə olmuşdur. Bunlardan birincisi, Şərq haqqında yazılmış tarixi kitablar və Şərq klassiklərinin ingilis dilinə tərcümə edilmiş əsərləridir ki, Bayron bu kitabların əksəriyyətini hələ uşaq ikən oxumuşdu. İkincisi, Şərqə səyahət zamanı Bayronun Şərq xalqlarının həyatı ilə yaxından tanış olmasıdır"* [6, s. 84-85]. Qeyd etməliyik ki, ingilis oxucusunun Şərq ölkələri ilk tanışlığı XVIII əsrdə fransız dilindən tərcümə olunan mənbələr əsasında olmuşdur. XVIII əsrin axırlarından etibarən ingilis səyyahları dünyanın hər tərəfinə yayılmağa başlamışdır. Bunun əsas səbəbi, əlbəttə, güclənən ingilis kapitalizminin yeni bazarlar və xammal mənbələri axtarması idi.

Bayron Şərqə ilk səyahəti zamanı mənzum qeydlər aparmış, İngiltərəyə qayıtdıqdan sonra bu qeydlər əsasında məşhur *"Çayld Haroldun səyahəti"* poemasının ilk nəğmələrini yazmışdır. Poemada müəllif dövrünün ictimai məsələlərinə yer ayırmış, qüsurlu cəhətləri diqqətə çatdırmışdır. Bayron yalnız Şərq mövzularına yox, həm də Şərq şeir şəkillərinə də müraciət edirdi. İsmayıl Şıxlı yazırdı: *"Əsər yeni bir üsulda yazılmışdır. Şair lirik-epik poema janrını yaratmışdı. Bayron öz əsərində bəzən hadisələrin inkişafını dayandırır, qəhrəmanını belə unudaraq lirik ricətlərə, siyasi haşiyələrə çıxır. Beləliklə, müəllif dövründəki bütün böyük məsələlərə öz münasibətini bildirməyə imkan tapır"* [8, s. 160]. *Əsər başdan-ayağa lirik mühakimələrlə doludur*". Daha sonra ingilis ədib 1813-1816-cı illər arasında dünya ədəbiyyat tarixində *"Şərq poemaları"* adı ilə məşhurlaşan əsərləri qələmə alır. *"Şərq poemaları"* na aşağıdakı altı poema daxildir: *"Gavur"*, *"Abidos gəlini"*, *"Korsar"*, *"Lara"*, *"Korinfin mühasirəsi"*, *"Parzina"*. 1815-ci ildə uğursuz ailə həyatından sonra Bayron İngiltərə cəmiyyətində üz döndərmiş, ingilis burjuaziyasının çirkin simasından cana gəlmiş, oranı əbədi olaraq tərk etmək üçün yenidən səyahətə çıxmışdır. *"Manfred"*, *"Qabil"*, *"Don Juan"* əsərləri də səyahətdə olarkən qələmə alınmışdır. 1822-ci ildə şair yunanların türklərə qarşı qaldırdığı azadlıq hərəkatında şəxsən iştirak etmək üçün Yunanıstana gəlir. İ.Rəhimov şairin müharibədə iştirakı barədə qeyd edirdi ki, *"Bayron bütün millətlərə bir gözlə baxırdı. O deyirdi ki, əgər türklər məhkum, yunanlar hakim olsaydı, yəqin ki, o, türklərə qoşulub, yu-*

nanların əleyhinə, türk azadlığı uğrunda vuruşardı. Bayron bütün məhkum xalqların müdafiəçisi idi" [7, s. 5]. 1824-ci ildə şair xəstəlikdən vəfat edir.

Dahi ingilis şairin həyat və yaradıcılığı Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Bayron yaradıcılığı ilə azərbaycanlı oxucular ilk dəfə 1934-cü ildə tanış olmuşdur. M.H.Təhmasibin mütərcimliyində "Qabil" poeması köhnə latın qrafikisi ilə nəşr olunmuşdur. M.Təhmasib haqlı olaraq Bibliyadakı obrazların adlarını müqəddəs Qurandakı adlarla əvəz etmişdir. Bayron "Qabil" əsərini nəzmlə qələmə alsada, əsər dilimizə nəsr formasında tərcümə olunmuşdur. Əsər XX əsrin 30-cu illərinə məxsus Azərbaycan bədii dil standartları əsasında tərcümə olunmuşdur. Hacıbala Nəzərli bu kitaba geniş önsözü yazmışdır. Tədqiqatçı-alim "dünyəvi kədər" şairi adlandırdığı Bayronun yaşadığı dövrün siyasi mənzərəsini təsvir etmiş, bu fonda ədibin yaradıcılığını təhlil etmişdir. Sovet hakimiyyətinin ən coşqun vaxtlarında qələmə alınan bu məqalədə təbii ki, siyasi və tarixi faktlar qərəzli araşdırılmışdır. Tədqiqatçı Bayronu aid olduğu 576entim təbəqədən tam qopa bilməməkdə, inqilabı dərk etməməkdə günahlandırır: *"Bayronun iris tamamilə inkar və rədd edilməməli, onun yararlı və yararsız cəhətləri bir-birindən seçməlidir. Onda bədbinlik, entimentalism, individualism və hətta təbiətə yalnız estetik gözillə baxmaq kimi cəhətlər həmişə mütərəqqi və gələcək kommunizm cəmiyyəti qurmuş olan proletariat üçün qəti surətdə məqbul ola bilməz". Bir paralarına qarşı kəskin siyasi satira işlədən Bayron digərlərinə qarşı yumşaq məzhəkələr və acı qüssəli qəhqəhələr ilə kifayətlənir. Digər tərəfdən ictimai lirika Bayronda xüsusi bir sənətə və gözəlliyə malikdir, mənə ictimai lirika bizim ədəbiyyatımızda hələ müsbət rollar oynaya bilər"* [4, s. 22-23]. Müəyyən nöqsanlı cəhətlərinə baxmayaraq, H.Nəzərlinin məqaləsi Bayron irsinin öyrənilməsində ilk təşəbbüs kimi dəyərlidir.

1938-ci ildə C.Bayronun anadan olmasının 150-illik münasibəti ilə tədqiqatçı-alim Əkbər Ağayevin "Bayron" adlı məqaləsi "Yeni yol" qəzetində dərc olunmuşdur [1]. Tanıtım xarakteri daşıyan bu məqalədə daha çox həyat və yaradıcılığı ilə bağlı xronoloji məlumatlar öz əksini tapmışdır. Sitat *"XIX əsrin inqilabi romantizmi Bayronun adı ilə sıx bağlıdır"* - deyən M.Bəktəşi "Ölməz sənətkar" adlı məqalədə şairin səfərləri, poema və dramları haqqında məlumat vermişdir [2].

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında C.Bayronun ən görkəmli tədqiqatçısı professor İsmixan Rəhimovdur, desək yanlışdır. İngilis dilini mükəmməl bilməsi alimə böyük üstünlük vermişdir, əsərləri orijinaldan oxuyan İ.Rəhimov Azərbaycan elminə də böyük töhfə vermişdir. Məlumdur ki, həmin dövrdə dünya ədəbiyyatı nümunələri rus dili vasitəsilə edilir, rus tərcüməçilərin zəif tərəfləri, üçüncü dilə tərcümə kimi problemlər orijinaldan uzaq-

laşmalara səbəb olurdu. 1959-cu ildə "C.Q.Bayron əsərlərində türk mənşəli sözlər" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə edən İ.Rəhimov "Şərq poemaları" silsiləsinə daxil olan üç poemanı sətri olaraq Azərbaycan dilinə tərcümə etdi, beləliklə, birbaşa orijinaldan tərcümə ənənəsinin əsasını qoydu. Görkəmli alim bu sətri tərcümələri Aslan Aslanov, Novruz Gəncəli və Bəxtiyar Vahabzadə kimi görkəmli şairlərə təqdim etdi, onlar sətri tərcüməni bədiiləşdirərək, Bayrona Azərbaycan dilində yeni nəfəs verdilər. 1959-cu ildə "Gavur", "Abidos gəlini", "Korinfin mühasirəsi" poemaları "Şərq poemaları" adlı kitabda ilk dəfə dərc olundu. Kitaba İ.Rəhimov geniş önsözü yazmış, kiataba daxil olan poemaları geniş şəkildə təhlil etmişdir. Hələ Sovet dövrünün ən qızgın dövrlərində Azərbaycançılıq ideyaları ilə yaşan alim Bayrona yanaşmasında da digərlərindən fərqlənir, türkləri, Şərqi barbar kimi göstərənlərdən fərqli olaraq yazırdı: *"Bayron Avropa ədəbiyyatında yeni lirik-romantik tipli poema janrının yaradıcısıdır. Bayron Soutinin əksinə olaraq, türk, yunan, alban xalqlarının folklorundan, adət və ənənələrindən kor-koranə şəkildə deyil, insan şəxsiyyətinin yüksəklərə qaldırmaq məqsədilə istifadə etmişdir. O, Şərq poeziyasına məxsus olan ifadələri, şərq sözlərini işlətdikdə də yaradıcı hərəkət edir"* [7, s. 12]. "Şərq poemaları" içərisində şərq-türk sözləri ilə daha çox zəngin olan "Gavur" poemasının süjet xəttini Bayronun səyahət zamanı rast gəldiyi hadisələr, şəxslər, mənzərələr təşkil edir. Alim əsərdən gətirilmiş nümunələrlə poemanın Şərq motivlərini izah etmiş, duz-çörək kəsməyin dostluğa səbəb olması, təhlükə zamanı "aman" deyilməsi, sonanın suda üzməsi ilə Leylanın yerişinin müqayisəsinin avropalılar üçün yenilik olduğunu qeyd etmişdir. Mükəmməl şeiriyyətə malik olan poema haqqında alim bu qənaətə gəlir: "Gavur" öz lirik xüsusiyyətinə görə "Şərq poemaları" içərisində ayrıca yer tutur. Bəzən əlaqəsiz hissələrdən ibarət kimi görünən poema elə ustalıqla yazılmışdır ki, oxucu təxəyyülünün özü bu hissələr arasında güclü, obrazlı əlaqə yaradır. Poemanın mürəkkəb kompazisiyada verilməsi əsərin süjetinə heç bir maneçilik törətməmiş, əksinə yüksək şair xəyalının yaratdığı müxtəlif səhnələri və lirik parçaları ona əlavə etməyə imkan vermişdir".

Bayron üsyankar təbiətli qəhrəmanlarını yaradarkən onların daimi iztirablarını, hiss və düşüncələrini, alovlu duyğularını, əqidə və dünyagörüşlərini bütün dolğunluğu və dərinliyi ilə təsvir etmişdir. "Abidos gəlini" poeması müəllifin prototiplərlə zəngin, məhəbbət və təbiət gözəlliklərinin tərənnümü-nün geniş əks olunduğu əsərdir. Professor Əli Sultanlı haqlı olaraq Nizami Gəncəvinin "Leyli və Məcnun" poemasının Avropada ən çox təsirini "Abidos gəlini" də görür. Sitat İsmixan Rəhimov "Azərbaycan" jurnalının 1957-ci il

onuncu nömrəsində Bəxtiyar Vahabzadənin tərcüməsi ilə çap olunmuş poema haqqında ayrıca olaraq, "Ədəbiyyat və İncəsənət" qəzetində məqalə ilə çıxış etmişdir. B.Vahabzadənin tərcüməsini yüksək qiymətləndirmişdir: *"Abidos gəlini" poemasında şərq xalqlarının adət və ənənələrinin təsvir edildiyi hissələrin tərcüməsində Bəxtiyar daha çox müvəffəq olmuşdur. Bu kimi parçaların tərcüməsində Bəxtiyar həm Bayronun işlətdiyi şərq sözlərini saxlamış, həm də məzmununu olduğu kimi verə bilmişdir*" [5]. Həmçinin alimin tədqiqatlarından məlum olur ki, "Şərq poemaları" da 75 şərq sözü işlədilmişdir. Mənasına görə bu sözlərin 18-i rütbə və hərbi anlayışları, 11-i millət və yer adları, 2-i musiqi alətinə, biri heyvan adını, biri quş adını, 20-si yerli şərq koloritini, 22-si isə dini anlayışları ifadə edən sözlərdir. Alim məqalədə orijinaldan nümunələr gətirmiş, həm uğurlu, həm də daha zəif alınan ifadələr nümunələr üzərində təhlillər aparmışdır. Bayronun yorulmaz tədqiqatçısı İ.Rəhimov "Bayron və Şərq" məqaləsi elmi tutumu yüksək olan sanballı məqalədir. Müəllif məqalədə həm öz fikirlərinə, həm də rus və ingilis tədqiqatçıların araşdırmalarına geniş yer vermişdir: *"Bayronun əsərlərində Şərq adət və ənənələrinə düzgün təsvir olunduğunu dövrünün ədibləri təsdiq etmişlər. "Elektrik Revyu" qəzeti Bayronun poemalarında Şərq haqqında 40-dan artıq səyahət kitabında verilən məlumatdan daha çox məlumat verildiyini qeyd edir"*[6, s. 90]. Bayron "Şərq poemaları"da Şərq dünyasını real olaraq bütün gözəl və əksik xüsusiyyətləri ilə təsvir edə bildiyi üçün eyni məzmununda yazılmış əsərlər içərisində daha çox müvəffəqiyyət qazana bilmişdir. Tədqiqatçı məqalə boyu Şərq mədəniyyətinin Bayrona təsiri haqqında qeydlər verir, şərq ədəbiyyatına məxsus epitet və təşbəhləri Bayron vasitəsilə Avropa ədəbiyyatına keçdiyini lirik nümunələr əsasında sübut edir. Məqalə öz üstün keyfiyyətləri, elmi dəyəri ilə bu gün də aktualdır.

Corc Bayronun anadan olmasının 175 illiyi münasibətilə dövrü mətbuatda bir neçə məqalə çap olunmuşdur. Dosent Davud Hacıyev "Dahi ingilis şairi" məqaləsində daha çox Bayronun siyasi görüşlərini ön plana çəkmişdir. Əsərləri haqqında qısa məlumat verən alim Bayronun ədəbi qəhrəmanları haqqında yazır: *"Poemaların mövzuları nə qədər müxtəlifdirsə, qəhrəmanları xarakter etibarlı ilə bir-birinə bir o qədər yaxındır. Qəhrəmanların təbiətində olan məğrurluq, haqsızlıqlara dözməmək, onları vətəndən və insanlardan qaçmağa vadar etmişdir. Bu qəhrəmanlar öz ölkələrindəki ictimai qüsurlara qarşı mübarizə aparmaq əvəzinə, xaricə gedir, orada mənfur adamlardan intiqam almaqda təsəlli tapırlar. Bayron şəxsiyyəti və şəxsiyyət azadlığını hər şeydən üstün tutur"*[3].

Şairin 175 illiyi münasibətilə məqalə ilə çıxış edən araşdırmacılardan biri də İsmayıl Şıxlıdır. "Azadlığın üsyankar carçısı" adlı geniş məqalədə alim bə-

dii və elmi yaradıcılığı vəhdətdə götürmüşdür. İngilis ədibin həyatı haqqında ən detallı məlumatları bu məqalə vasitəsilə əldə etmək mümkündür. Bayronun Şərqə səyahəti və bu səyahəti labüd edən amillər haqqında məlumat verdikdən sonra İ.Şıxlı bu səfərin şairin həyat və yaradıcılığına təsirini belə izah edir: *"Bu səyahət şairin həm ictimai-siyasi görüşlərində, həm də bədii yaradıcılığında böyük bir təbəddülatın baş verməsinə səbəb oldu. Ona görə ki, Bayron bu səyahəti zamanı yalnız yeni ölkələr görüb, onun təbii gözəlliklərinə məftun olan müşahidəçi kimi qalmadı. Bayron bu ölkələri gəzərkən o zaman bütün Avropanın diqqət mərkəzində dayanan ictimai hadisələrin burulğanına düşdü"* [8, s. 162]. Şərq ölkələrinə səyahətdən sonra Bayronun qələmə aldığı əsərlər təhlil edilmiş, bu bədii nümunələrin ingilis cəmiyyətində yaratdığı təsir haqqında təfəsilatlı bəhs etmişdir. İ.Şıxlı özündən əvvəlki tədqiqatçılardan fərqli olaraq, "Manfred" və "Don Juan" əsərlərinin məzmun və ideyası ilə oxucuları tanış etmişdir. "Don Juan" əsərinə verilən yüksək qiymət haqqında yazırdı: *"A.S.Puşkin "Don Juan"-in Şekspirvari tərzdə hərtərəfli olmasını qeyd etmişdir. V.Skott isə demişdir ki, Bayron özünün son böyük əsəri Şekspirin özü qədər zəngin və hərtərəflidir"* [8, s. 163]. İ.Şıxlı "Qabil" əsərinin tərcüməçisi kimi Abdulla Şaiqi qeyd edir, lakin bu barədə heç bir elmi sübut yoxdur, düşünür ki, texniki yanlışlıq baş vermişdir. Dövrünün tələbinə uyğun olaraq, türklərə qərəzli münasibətdən başqa, İ.Şıxlının bu tədqiqatı Bayronun həyat və yaradıcılığını öyrənmək üçün dəyərli mənbədir.

Poetik şair və bacarıqlı tərcüməçi Ənvər Rza 1960-ci illərdə Bayronun "Şilyon məhbusu", "Mazepa", "Parzina" poemalarını Azərbaycan dilinə tərcümə etmişdir. O, 1969-cu ildə "İngilis poeziyasının Azərbaycan dilinə tərcümə məsələləri" mövzusunda namizədlik dissertasiyası müdafiə etmişdir. Ə.Rzanın bu tərcümələri, təəssüf ki, sağlığında kitab halında çap olunmamışdır. 2003-cü ildə nəşr olunan "Bayronun seçilmiş əsərləri" adlı kitabda onun tərcümə etdiyi iki poemaya yer verilmişdir.

Nəticə və elmi yenilik. Aparılan tədqiqat göstərir ki, Corc Qordon Bayronun yaradıcılığı həm dünya ədəbiyyatı kontekstində, həm də Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında xüsusi əhəmiyyətə malik çoxşaxəli bədii-estetik hadisədir. Onun əsərlərində Şərq mövzularına geniş yer verilməsi, Şərq mədəniyyətinə və aktual ənənələrinə yaradıcı münasibəti Bayronu Avropa romantizmi daxilində fərqləndirən əsas cəhətlərdəndir. Şairin Şərqə səyahətləri nəticəsində əldə etdiyi təəssüratlar "Şərq poemaları" silsiləsində bədii ümumiləşmə səviyyəsinə yüksəlmiş, Şərq həyatının real və ctual təsviri ilə yanaşı, universal azadlıq ideyalarının ifadəsinə xidmət etmişdir.

XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında Bayron irsinin öyrənilməsi mərhələli və dinamik xarakter daşıyırdır. Erkən dövrdə aparılan tədqiqatlarda ideoloji yanaşmaların üstünlük təşkil etməsinə baxmayaraq, sonrakı mərhələlərdə daha obyektiv və elmi əsaslara söykənən araşdırmalar meydana çıxmışdır.

Tədqiqat nəticəsində belə qənaətə gəlmək mümkündür ki, Bayron yaradıcılığı Azərbaycan ədəbi fikrində yalnız tərcümə obyektini kimi deyil, həm də elmi-nəzəri təhlil və müqayisəli ədəbiyyatşünaslıq baxımından əhəmiyyətli bir istiqamət kimi çıxış etmişdir. Onun əsərlərindəki Şərq motivləri, aktual qəhrəman tipi və azadlıq ideyaları Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığında müxtəlif aspektlərdən şərh olunmuş, milli ədəbi düşüncənin inkişafına müəyyən təsir göstərmişdir. Bu baxımdan, Bayron irsinin tədqiqi həm ədəbi əlaqələrin öyrənilməsi, həm də Şərq-Qərb ədəbi münasibətlərinin dərinləşdirilməsi istiqamətində aktual və perspektivli elmi sahə olaraq qalır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

1. Ağayev, Ə. Bayron // Yeni yol qəzeti. - 1938, 22 yanvar
2. Bəktaş, M. Ölməz sənətkar // Şərq qapısı. - 1958, 27 yanvar
3. Hacıyev, D. Dahi ingilis şairi // Kommunist qəzeti. - 1963, 22 yanvar
4. Nəzərli, H. Corc Qardon Bayron. Bayron "Qabil". Bakı: Azərnəşr, -1934. -s.7-23
5. Rəhimov, İ. "Abidos gəlini" // Ədəbiyyat və incəsənət qəzeti. -1958, 18 yanvar
6. Rəhimov, İ. Bayron və Şərq // ADU-nun Elmi əsərləri. -1959, №2. -s. 83-94
7. Rəhimov, İ. Bayron və onun Şərq poemaları. C.Bayron Şərq poeması. Bakı: Azərnəşr, 1959, s. 3-20
8. Şıxlı İ. Azadlığın üsyankar carçısı // Azərbaycan jurnalı.- 1963. - 157-167 s.

ÇAĞDAŞ UŞAQ POEZİYASINDA FOLKLOR ƏNƏNƏLƏRİ

Mədinə Cabarova

Filologiya elmləri üzrə fəlsəfə doktoru

Sumqayıt Dövlət Universiteti

madina.cabarova@sdu.edu.az

Abstract

The integration of folklore into children's literature is characterized by both aesthetic and didactic functions. It serves not only to preserve cultural heritage but also to contribute to the upbringing of future generations based on national identity and values. Folklore elements in children's literature are reflected not only at the level of plot and motifs, but also in ideological, moral, and educational dimensions. Through

Lalə Həsənova. Müasir nəsrə posttravmatik yaddaşın əksi (Mübariz Ören "Çinar yazıları")	473
Mətanət Saraçlı (Həsənova). Haqqı haqq divanında ayarlayan tədqiqatçı	479
İnci Qasımlı. Azərbaycan ədəbiyyatında inversiyadan istifadə	484
Mahrux Tağıyeva. F.M.Dostoyevskinin "Şeytanlar" əsərinin Azərbaycan dilinə tərcüməsində bibleizmlər	490
Səlimə Qasımova. Azərbaycan ədəbiyyatında Çexov ənənələrinin təcəssümü	494
Sevinc Əliyeva. Reallıq və möcüzə arasında: Coann Harrisin "Şokolad" romanında magik realizm	498
Şöhrət Məmmədova. Səməd Vurğun və Azərbaycan uşaq ədəbiyyatı ...	506
Suad Əfəndiyeva. Притча в современной мировой прозе: традиции, идеология и художественная реализация	517
Şükufə Vəliyeva. Çarlz Bukovski və Cəlil Məmmədquluzadə yaradıcılığında "poçt" motivi və "kiçik adam" fenomeni	524
Yeganə Hüseynova. Türk kimliyi və ortaq ədəbi yaddaş	530
Yeganə Orucova. Fransız media diskursunda Azərbaycan obrazının ideoloji interpretasiyası	536
Aygün Əhmədova. XVIII əsr Azərbaycan ədəbiyyatının inkişaf istiqamətləri	540
Yeganə Xanlarova. İsmayıl Şıxlının "Sapı özümüzdəndir" kitabının elmi-nəzəri təhlili	546
Afiqə Aliyeva. Birinci Türkoloji Qurultaydan siyasi repressiyaya (Qazax ədiblərinin taleyi)	555
Dilarə Əliyeva. Müasir ədəbi cərəyanlar	559
Əsmər Əliyeva. Azərbaycan epik mətnlərində qəhrəmanların və şamanın cəmiyyətdən təcrid olunması	564
Günəl Zeynallı. Müasir Azərbaycan ədəbiyyatında milli kimlik və bədii ifadə problemləri	569
Leyla Ramazanova. Corc Bayron və XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatşünaslığı	573
Mədinə Cabarova. Çağdaş uşaq poeziyasında folklor ənənələri	580
Mehriban Mövlamova. Ədəbi mətnə ekosentrik təfəkkür və ekoloji imperativ: insan-təbiət vəhdətinin diskursiv modelləri	586
Nərmin Cahangirova. Qo Mojo yaradıcılığı müasir Çin ədəbiyyatı kontekstində	594